MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 7:
Niepodległość – utrzymać, oddać, czy odzyskać?

Tematyka

Program dotyczy kwestii związanych z władzą, władcami oraz sprawowaniem władzy.

!

Wykorzystaj w przygotowaniu swoich wykładów lub lekcji szkolnych poniższe propozycje oraz program:

- cały odcinek:

  https://youtu.be/_3eK4NSW8Wk

- zwiastun programu:
  https://youtu.be/fL8t-Ecmso0

Zagadnienia wstępne

Proponuje się rozpoczęcie bloku zajęć od rozważań na temat władzy, suwerenności i niepodległości.

Prowadzący inspiruje dyskusję dotyczącą tego, czym jest władza i rządzenie oraz jakie formy rządów mogą występować. Dyskusja ma na celu nakreślenie czym jest państwo oraz jakie mogą występować relacje pomiędzy rządzącymi, rządzonymi a państwem. Należy zwrócić uwagę, że mogą występować różne sytuacje i różne powiązania rządzonych z rządzącymi – inne w demokracji, inne w tradycyjnych monarchiach, inne w systemie autorytarnym, inne w totalitarnym, jeszcze inne w przypadku terytoriów zależnych od innych państw. Wprowadzenie takie pozwoli na bardziej wnikliwą refleksję na temat roli rządzących (gospodarzy) w swych krajach.

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 7:
Niepodległość – utrzymać, oddać, czy odzyskać?

Część 1/3:
Niedbały gospodarz

Emisja pierwszej części programu: **(0:00-15:20)**

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

1. Podczas rządów Andegawenów w Polsce (Ludwik Węgierski), władca rzadko pojawiał się w kraju. Nie było to dobrze postrzegane przez możnych. Dlaczego?
2. Dlaczego dobrze, aby władca przebywał w kraju, którym rządzi? Co może stać się, gdy go długo nie ma?
3. Dlaczego jednak, gdy w dawnych czasach władca i dwór przebywał zbyt długo w jednym miejscu, mogło stanowić to problem?
4. Na czym polegała i jakie uzasadnienie miała instytucja *rex ambulans*?
5. W Polsce Jagiellonów stolicą był Kraków, ale ostatni władcy, a szczególnie Zygmunt August spędzał większość czasu w innym mieście. Gdzie i dlaczego?
6. Zygmunt III Waza przeniósł się z Krakowa do Warszawy. Kiedy to miało miejsce i dlaczego? (Podpowiedź: po pożarze Wawelu w 1596 roku.)
7. Warszawa stała się miastem *miasta rezydencjonalnym Jego Królewskiej Mości*, ale czy stolica została przeniesiona oficjalnie? Do kiedy Kraków był formalnie stolicą Polski?
8. Jaka była funkcja budowanych w różnych miejscach w kraju (czego dobrym przykładem były zamki budowane przez Kazimierza Wielkiego) zamków rezydencji królewskich? Obok zdjęcie jednego z takich zamków. Co to za zamek?

[1] ilustracja do pytania nr. 8
Zamek Królewski w Niepołomicach, 2020, aut. J.Krzyżek

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 7:
Niepodległość – utrzymać, oddać, czy odzyskać?

9. Jaki był powód, że Jagiellonowie tak bardzo dbali o Wawel?

10. Jakie były przyczyny stopniowej degradacji Wawelu począwszy od końca XVI wieku?

11. W 1702 roku miał miejsce kolejny pożar Wawelu. Co go spowodowało? (Podpowiedź: zaprószenie ognia przez ogrzewających się w komnatach Szwedów, którzy okupowali wtedy Wawel.)

12. Jakie pozytywne skutki, w sprzyjających okolicznościach, mogą mieć pożary rezydencji czy też miast? Proszę podać przykłady.

13. Na zdjęciu widać jedną z rezydencji władcy Wielkiej Brytanii. Tam zmarła królowa Elżbieta II. Co to za miejsce?

14. Na zdjęciu widać pałac zlokalizowany w Kioto. Co to za pałac i jaka była przyczyna wybudowania tak okazałego budynku? (Podpowiedź: pałac Ni-no-maru w obrębie zamku Nijō. Wybudowany aby pokazać siłę siogunatu Tokugawa.)

Jaka była późniejsza historia pałacu i zamku? (Podpowiedź: niszczał, gdyż po wybudowaniu nie był realną, a jedynie bardzo okazjonalną siedzibą siogunów. Dopiero po przejęciu przez państwo japońskie odrestaurowano go.)

15. Na zdjęciu obok ukazana jest budowla znajdująca się w Poznaniu. Co to za budynek i jaka była jego historia? (Podpowiedź: Zamek Cesarski w Poznaniu.)

[2] ilustracja do pytania nr. 13
Zamek Balmoral w Szkocji,
aut. Bewahrerderwerte

[3] ilustracja do pytania nr. 14
Pałac Ninomaru w zamku Nijō,
aut. Keith Pomakis

[4] ilustracja do pytania nr. 15
Zamek Cesarski w Poznaniu,
widok przedwojenny

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 7:
Niepodległość – utrzymać, oddać, czy odzyskać?

Część 2/3:
Zewnętrzny zarządca

Wprowadzenie dotyczące tego w jakich przypadkach mamy do czynienia z sytuacjami, gdy danym obszarem rządzi władza zlokalizowana gdzieś indziej. Np. okupacja terytorium podczas wojny, tworzenie kolonii [dwie wersje: a) na terytoriach, które wcześniej miały państwowość, b) na terytoriach „dziewiczych"], permanentne włączenie obszarów do innego państwa (casus rozbiorów Polski).

Emisja drugiej części programu: **(15:21-27:07)**

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

1. Jak mocarstwa kolonialne uzasadniały swą ekspansję? (Podpowiedź: między innymi misją cywilizującą)
2. Jak to możliwe, że nieliczne siły brytyjskie były w stanie utrzymywać władzę brytyjską w Indiach przez tak długi okres czasu?
3. Poniżej zamieszczone jest zdjęcie pociągu poruszającego się na linii Berlin-Bagdad. Jakie było uzasadnienie stworzenia tej kolei?
4. Dlaczego trasa kolei Berlin-Bagdad omijała Ankarę?
5. Dlaczego Austro-Węgry nie lokowały tak chętnie inwestycji strategicznych i przemysłu w Galicji a raczej w Czechach i na Morawach? (Podpowiedź: między innymi obawiano się bliskości potencjalnego wroga, czyli Rosji, i tego że inwestycje te zostaną zniszczone podczas możliwych działań wojennych.)

[5] ilustracja do pytania nr. 3
Niemiecka kolej bagdadzka ok. 1900

6. O co chodzi w stwierdzeniu, że mocarstwa kolonialne miały tendencję do rozgrywania swoich konfliktów w orientalnych dekoracjach?
7. Kto wybudował Kanał Sueski i jakie było jego znaczenie strategiczne?
8. Jakie podłoże i wynik miała wojna o Kanał Sueski w 1956 roku?
9. Kto był przed II wojną światową był patronem Uniwersytetu w Wilnie? (wizerunek patrona na rycinie obok)

[6] ilustracja do pytania nr. 9
Stefan Batory

Część 3/3:

Niepodległość odzyskana

Wprowadzenie dotyczące tego, jak można rozumieć niepodległość oraz suwerenność. O jakich wymiarach suwerenności możemy mówić – polityczna, militarna, gospodarcza. Dywagacje na temat tego, czy pojęcie suwerenności we współczesnym zglobalizowanym świecie oznacza to samo co w czasach dawniejszych.

Emisja trzeciej części programu: **(27:08-41:01)**

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

1. Jakie infrastrukturalne i techniczne problemy napotykała jednocząca się po 1918 roku Polska. Jaki wpływ na to miało pozostawanie ziem polskich przez 123 lata pod kontrolą różnych zaborców?

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 7:
Niepodległość – utrzymać, oddać, czy odzyskać?

2. Z poniższego wykresu (badanie J. Paina) można wnioskować, że więcej konfliktów pojawia się w postkolonialnej Afryce w państwach, w których przed okresem kolonialnym istniała państwowość. Jak można interpretować takie dane?

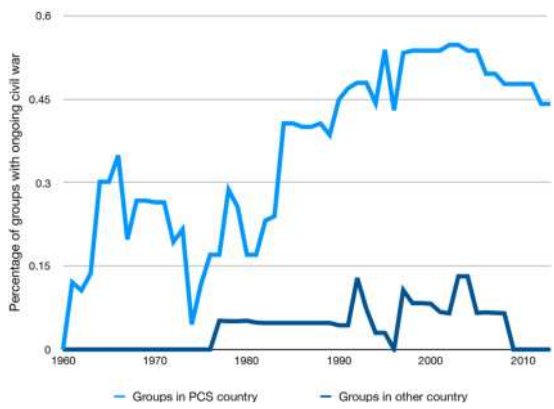
3. Obok zamieszczona została rycina przedstawiając Woltera, francuskiego pisarza i filozofa epoki Oświecenia, związanego z dworem pruskim i rosyjskim. W jaki sposób uzasadniał on konieczność rozbiorów Polski?

4. Jakie powiązanie da się zauważyć pomiędzy okresem kolonialnym a tragicznym konfliktem pomiędzy Hutu i Tutsi w latach 90-tych XX wieku? (Podpowiedź: w czasach kolonialnych Tutsi faworyzowani byli przez mocarstwa kolonialne – najpierw Niemcy a potem Belgię. To dało podłoże do późniejszego konfliktu.)

5. Po upadku bloku sowieckiego w wielu krajach pojawiły się rozłamy i konflikty, podobne do tych w krajach postkolonialnych. Jak to można tłumaczyć oraz jaka była specyfika oraz okoliczności, które sprawiły, że transformacje przebiegły bardziej pokojowo?

6. Zagadnienie do rozważania: Jak tworzyć nowe elity, gdy państwo zyskuje niepodległość po latach (przykład krajów postkomunistycznych, postkolonialnych, nowych krajów powstających po I wojnie).

7. Czy tworzyć całkiem nowe elity czy też powinno się opierać na starych? Jakie są plusy i minusy jednego i drugiego rozwiązania?

[7] ilustracja do pytania nr. 2
Wojny domowe w państwach postkolonialnych – zróżnicowanie w bad. J. Paine'a, www.rochester.edu

[8] ilustracja do pytania nr. 3
Voltaire przy biurku

Podsumowanie

1. Słownik postaci i terminów:

Ludwik Węgierski – monarcha z rodu Andegawenów. Król Węgier w latach 1342-1382 oraz król Polski w latach 1370-1382. Rządy w Polsce sprawował głównie poprzez regentów, w tym najdłużej przez swą matkę – Elżbietę Łokietkównę (córkę Władysława Łokietka).

Rex ambulans – Król podróżujący. Popularna w średniowiecznej Europie praktyka, w ramach której król wraz z dworem przemieszczał się pomiędzy różnymi miejscami w swym królestwie, korzystając z gościny swych poddanych zobowiązanych do utrzymywania i żywienia monarchy i członków jego dworu. Oprócz oczywistych korzyści ekonomicznych, które król odnosił, podróżowanie króla miało również wymiar pragmatyczno-symboliczny, a mianowicie realny kontakt monarchy ze swymi ziemiami i osobami tam mieszkającymi oraz możliwość sprawowania jurysdykcji na tych terenach.

Balmoral – posiadłość należąca do brytyjskiej rodziny królewskiej znajdująca się w Szkocji. Posiadłość obejmuje ponad 20 tysięcy hektarów oraz XIX wieczny zamek z czasów królowej Wiktorii. Co istotne, rezydencja Balmoral należy prywatnie do rodziny królewskiej, a nie jak większość innych rezydencji do Korony Brytyjskiej. W 2022 w Balmoral umarła królowa Elżbieta II.

Zamek Nijō – zamek położono w Kioto – stolicy dawnej Japonii. Budowę zainicjował Ieyasu Tokagawa – założyciel dynastii siogunów Tokagawa. Zamek pozostawał własnością rodu Tokagawa aż do upadku siogunatu w 1867 roku.

Linia kolejowa Berlin-Bagdad – linia kolejowa budowana w latach 1903-1940. W zamierzeniu miała umożliwić Niemcom dostęp do Zatoki Perskiej.

Kanał Sueski – zbudowany w latach 1859-1869 przekop łączący Morze Śródziemne z Morzem Czerwonym, po którym mogą poruszać się statki morskie. Budowa kanału zainicjowana została przez Francuzów (Ferdinand de Lesseps głównym inicjatorem). W latach 70-tych i 80-tych XIX w. kontrola nad kanałem przeszła w ręce Brytyjczyków.

Stefan Batory – książę Siedmiogrodu oraz król Polski od 1576 do swej śmierci w 1586 roku. Tron polski objął jako małżonek wybranej na króla Polski w 1575 roku Anny Jagiellonki.

Wolter – XVIII wieczny francuski pisarz, filozof i historyk. Zwolennik idei oświeceniowych oraz liberalizmu.

Hutu i Tutsi – ludy/klany zamieszkujące teren Rwandy. W czasach przedkolonialnych, jak również w czasach skolonizowania Rwandy przez Niemcy a potem Belgię, pozycję dominującą w kraju posiadali Tutsi. W czasach postkolonialnych władza w kraju przechodziła kilkukrotnie z rąk jednego klanu do drugiego. Ostatecznie wzrastające napięcia doprowadziły w 1994 roku do przerażającego ludobójstwa dokonanego na Tutsi przez bojówki Hutu. W okresie trwającej około trzy miesięcy masakry wymordowanych zostało około miliona osób.

2. Cele dydaktyczne:

- Poszerzenie wiedzy dotyczącej modeli rządzenia (odniesienie do PRK P6S_WG)
- Uświadomienie jaki wpływ na ma forma rządzenia na losy państwa (odniesienie do PRK P6S_WK)

3. Zalecana literatura:

K. Janicki, *Wawel. Biografia*. Wydawnictwo Literackie 2022

A. Gąsiorowski, *Podróże panującego w średniowiecznej Polsce*, Czasopismo Prawno-Historyczne. XXV, 1973

A. Loomba, *Kolonializm/postkolonializm*, przeł. Natalia Bloch, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2011

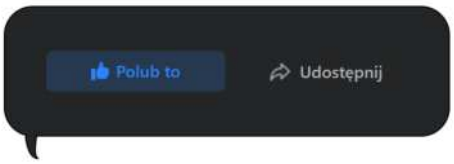
The Oxford Handbook of Postcolonial Studies, red. G. Huggan, Oxford University Press, Oxford 2013

J. Paine, *Ethnic Violence in Africa: Destructive Legacies of Pre-Colonial States*, International Organization, Vol. 73, Issue 3, Summer 2019, pp. 645-683

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 7:
Niepodległość – utrzymać, oddać, czy odzyskać?

Korzystając z materiałów, nie zapomnij o subskrypcji kanału „**Historia dzieje się!**” na Youtube:
https://www.youtube.com/channel/UCsFKYGMlBdRQ4BtIkXQ-GGA/featured
(obok przycisku „subskrybuj” naciśnij też dzwoneczek, by dostawać informacje o nowych odcinkach)

Prosimy – zalajkuj profil Facebookowy „**Historia dzieje się!**” i daj znać innym, jeśli program Ci się podobał (udostępnij):
https://www.facebook.com/Historiadziejesie

Materiały dydaktyczne opracował: dr Konrad Oświecimski
Opracowanie graficzne: Joanna Zawadzka

Publikacja sfinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa” nr projektu NdS/537149/2021/2022, kwota finansowania 873 080 zł (całkowita wartość projektu).

zespół kierujący projektu:
dr Paweł Nowakowski
dr Łukasz Burkiewicz
dr Konrad Oświecimski
mgr Tomasz Konturek

Fundacja Ignatianum

Wykorzystane materiały ilustracyjne:

[1] Zamek Królewski w Niepołomicach, 2020, aut. J.Krzyżek, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Niepo%C5%82omice_zesp%C3%B3%C5%82_zamkowy_A_546_1.jpg (lic. CC Attribution-ShareAlike 4.0 International) str. 2

[2] Zamek Balmoral w Szkocji, aut. Bewahrerderwerte https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2018_07_09_Schottland_(66)_Balmoral_Castle.jpg (lic. CC Attribution-ShareAlike 4.0 International) str. 3

[3] Pałac Ninomaru w zamku Nijō, aut. Keith Pomakis, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nijo_Castle.jpg (CC Attribution-ShareAlike 2.5 Generic) str. 3

[4] Zamek Cesarski w Poznaniu, widok przedwojenny, https://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_Cesarski_w_Poznaniu#/media/Plik:Residenzschloss_Posen.jpg str. 3

[5] Niemiecka kolej bagdadzka ok. 1900, https://en.wikipedia.org/wiki/Berlin%E2%80%93Baghdad_railway#/media/File:Baghdad_Railway_LOC_04665u.jpg str. 4

[6] Stefan Batory, https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_Batory#/media/Plik:Anonymous_Stephen_B%C3%A1thory_(detail)_01.jpg str. 5

[7] Wojny domowe w państwach postkolonialnych – zróżnicowanie w bad. J. Paine'a, www.rochester.edu, https://www.rochester.edu/newscenter/what-can-trigger-violence-in-postcolonial-africa-388402/ (fair use) [wytnij proszę wykres z legendą, przytrzymaj wykres dłużej na wizji] str. 6

[8] Voltaire przy biurku, https://commons.wikimedia.org/wiki/Voltaire#/media/File:Chodowiecki_-_Voltaire_am_Schreibtisch._1778.jpg str. 6